

**Pre informáciu členov
Predsedníctva S N R**

**DUNAJSKÉ VODNÉ DIELA
OČAMI OCHRANÁROV**

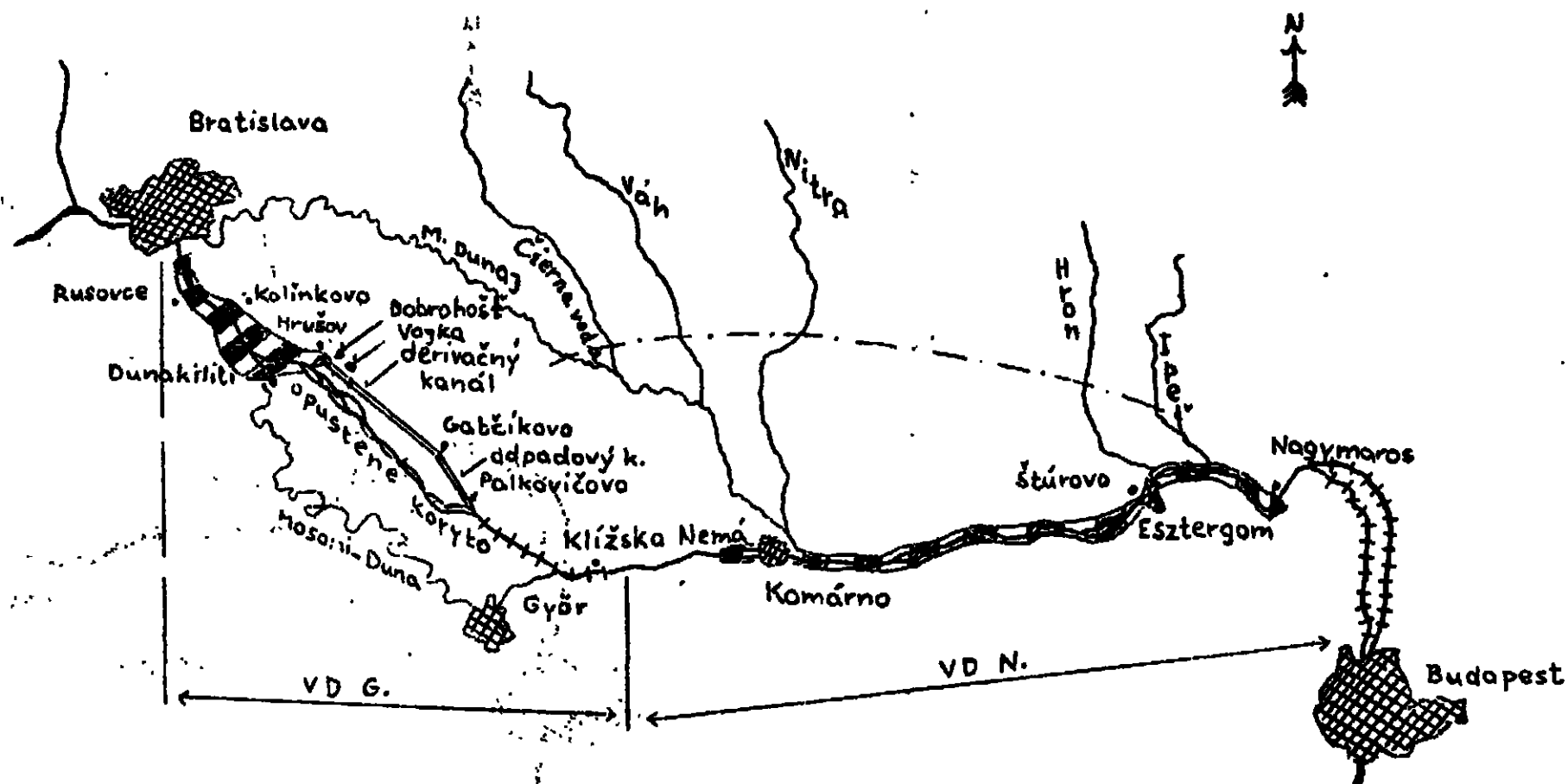
D U N A J S K É V O D N É D I E L A O Č A N I
O C H R A N Á R O V

(S ů h r n u p o z o r n e n í , v a r o v n ě h p r o g n ó z a o d p o r ů č a n í
n a t e m u n e g a t í v v o d n ě h d ě l G a b č í k o v o - M a g y n a r o s)

O B S A H

1	Úvod	1
2	Negatívne dôsledky výstavby SVS G.-N.	3
2.1	Ohrozenie prírody a prírodných zdrojov	3
2.1.1	Voda	3
2.1.2	Pôda	6
2.1.3	Zásoby štrkov	7
2.1.4	Ťažba, krajina a ovzdušie	7
2.1.5	Chránené územia, geosystémy a biocenózy	7
2.1.6	Lesy a rastlinstvo	8
2.1.7	Voľne žijúca zver a ryby, živočíšstvo	9
2.2	Ohrozenie životného prostredia	10
2.2.1	Životné podmienky	10
2.2.2	Hygienické aspekty	10
2.2.3	Kultúrne a estetické aspekty	11
2.2.4	Rekreačné príležitosti	11
2.3	Ohrozenie stability a rovnováhy v krajine	12
2.3.1	Seizmicita územia	12
2.3.2	Zvýšená sedimentácia a erózia	12
2.3.3	Vysušovanie územia	13
2.3.4	Zníženie podielu stabilných prvkov	13
2.3.5	Kolísanie hladiny a spomalenie rýchlosti toku	13
2.3.6	Mezoklimatické negatívne dôsledky	13
2.4	Ohrozenie, vyplývajúce z nedôslednej technológie	14
2.5	Vysoké náklady na výstavbu a následné investície	14
2.6	Problém sabotáže, terorizmu a zlyhania ľudského faktora	16
2.7	Medzinárodné ekonomické, právne a etické otázky	16
3	Navrhované opatrenia, ktoré je potrebné urýchlene realizovať	16
4	Záver	17

SVD GABČÍKOVO - NAGYMAROS

SCHEMATICKÁ MAPA ÚZEMIA
VODNÝCH DIEL

- ++++ prehíbenie koryta
- ▨ zdrže
- zóna vzájomia riek

0 8 16 24 32 40 km

1:800 000

1. Úvod

Materiál predstavuje súhrn upozornení a varovných prognóz, ktoré predostreli v priebehu posledných 10 rokov členovia organizácie SZOPK v Bratislave a ďalší odborníci kompetentným orgánom v úprimnej snahe eliminovať či zmierniť hroziace následky.

1. Obrovské úsilie dobrovoľných ochrancov prírody, niekoľkých desiatok prírodovedcov, ale aj niekoľkých ekologicky osvietenejších vodohospodárskych odborníkov a funkcionárov zostávalo počas rozhodujúceho štádia príprav a realizácie VD Gabčíkovo prakticky ignorované a v detailoch sa začína ako-tak akceptovať až v posledných dvoch rokoch, kedy je na zásadné zlepšenia v mnohých prípadoch už neskoro.
2. V porovnaní so zahraničím, nebol v prípade SVD biologický, resp. ekologický, ale ani ostatný prírodovedný (s určitou výnimkou časti vodohospodárskeho, geologického, resp. hydrologického) výskumu zrovnoprávnené v koncepcno-filozofickej, vedecko-argumentačnej, kádrovo-personálnej ani projektovej rovine s inžiniersko-technickým výskumom a tak tzv. Biologický projekt (Bioprojekt), ktorý bol robený nie apriori, tak, ako by si to prírodovedný výskum zasluhoval, ale len post fest, ako nezávažný doplnok technického projektu, sa navyše ani nestal projektom, ale zostal v štádiu úvodnej štúdie. Okrem toho nebol pôvodne vypracovaný pre celé záujmové územie.
3. Návrhy požadované Bioprojektom a záväzne schválené a uložené na zabezpečenie sa dosiaľ prakticky nere realizovali, čo signalizuje ich celkovo zlú perspektívu. Biologický projekt predpokladal realizáciu opatrení za 4 mld Kčs, ale pretože neboli zabezpečené a chýbala gestorská a koordinačná aktivita, konštatoval jeho tvorca Urbion v r. 1986, že väčšina opatrení nebola realizovaná. Napr. neboli zabezpečené ani finančne nenáročné inventarizačné a záchranné zbery rastlín a živočíchov, požadované Bioprojektom.
4. Tzv. doplnok Bioprojektu, ktorý vznikol pre "najchúlostivejšiu" časť diela, zasahujúcu na územie Bratislavy; sa omeškal za "hlavným" Bioprojektom takmer o 10 rokov. Rovnako však aj technické riešenie tejto časti bolo schválené iba pred nedávnom. Aj doplnok Bioprojektu (napriek názvu) bol napokon autorským dielom technikov (a nie biológov).
5. Ani posledné "Zmeny a doplnky UP VÚC Gabčíkovo-Nagymaros", vypracované Urbionom a ÚBBE SAV v r. 1986/87, neboli predložené na schválenie vláde SSR a prijaté ako záväzné ustanovenia pre jednotlivé rezorty, ale len ako odporúčania.
6. V porovnaní so zahraničím, kde náklady na ochranu prírody a krajiny v súvislosti s výstavbou vodných diel činia nezriedka 10 - 20 %, u nás predstavujú nepatrnú položku, spravidla len dodatočne vynútenú okolnosťami, t.j. najmä tlakom odbornej i laickej verejnosti.
7. Pôvodné projektové zámery, pochádzajúce z 50-tych rokov sa prakticky neaktualizovali, napriek búrlivému vývoju, ktorý vo svete v tejto oblasti prebehol. Medzinárodná zmluva medzi MĽR a ČSSR sa stala akýmsi "zaklínadlom", ktorým sa odvracali alternatívne, zlepšovacie či inovačné návrhy.
8. Pri zdôvodňovaní potreby SVD v ich realizovanej podobe sa dodnes zvykne používať zdanlivo logický, v skutočnosti však nebezpečne demagogický argument: "výstavbou sa vraj ušetrí

milióny ton uhlia, práca 5 000 baníkov a následne sa podstatne zlepši čistota ovzdušia, keďže budeme môcť odstaviť nejakú tú tepelnú elektrárnu". V skutočnosti však budú bane fungovať naďalej, baníci si budú ničiť zdravie aj po dokončení SVD, ovzdušie sa bude znečisťovať a my budeme naďalej plývať energiou na všetkých frontoch. Rakúski odborníci v tejto súvislosti vyrátali, že VD Hainburg svojou produkciou umožní znížiť emisnú záťaž iba o 0,5 až 1 %, kým prostredníctvom investícií, ktoré boli určené na jeho výstavbu (12 - 13 mld šilingov) v prípade ich presunu do sféry zachytých filtrov, by sa produkcia emisií u 35 - 40 najväčších znečisťovateľov ovzdušia v Rakúsku znížila až o 90 %, podobne efektívnejšie by bolo z tohto hľadiska investovať do katalyzátorov a pod.

9. Nekritická propagácia energetického významu budovania nových koncentrovaných energetických veľkozdrojov typu SVD sa dnes vo svete považuje za spoločensky nežiaducu, odporuje trendu klesania energetickej náročnosti vyspelých ekonomík a v našich podmienkach podporuje smrteľne nebezpečnú psychózu podriadenia sa či dokonca stupňovania trendu plývania energiou.
10. V súvislosti s glorifikovaním výhod výroby špičkovej energie viacerí odborníci zdôrazňujú, že v spojitosti so zavádzaním nového hospodárskeho mechanizmu v Československu sa podarí stimulovať rovnomernejšie odbery elektrickej energie a tým i podstatne zmierniť extrémnosť a výhodnosť špičiek (naviac, v režime priebežnej výroby, vďaka väčšej účinnosti, by sa elektrickej energie stupňom Gabčíkovo vyrobilo viac - 2900 GWhod/rok - ako pri špičkovej prevádzke - 2600 GWhod/rok).
11. Schvaľovanie grandióznych energetických diel typu SVD G-N odvádza pozornosť od hľadania ciest znižovania spotreby energie, resp. hľadania alternatívnych zdrojov.
12. Technická jednostrannosť riešenia problematiky dunajskej krajiny na našom území je porovnateľná vari len s exploatačnou jednostrannosťou likvidácie tropických pralesov, či ťažby a spaľovania nekvalitného hnedého uhlia v severných Čechách. Z určitého pohľadu je dokonca ťažšie ospravedlniteľná, vzhľadom na to, že v oboch vyššie uvedených prípadoch ide o akési zotrvačné pretrvávajúce určitej aktivity, započatej v minulosti, zatiaľ čo v prípade VD Gabčíkovo o rovinnú súčasnosť a v prípade VD Nagymaros dokonca budúcnosť. Ide o akési posunutú realizáciu myslenia 19. a prvej polovice 20. storočia do konca 20. storočia, s presunom priamych dôsledkov na generácie 21. storočia. Netreba zvlášť zdôrazňovať, aký nebezpečný precedens pre celú československú investičnú politiku i pre stratégiu vzťahu spoločnosti a prírody sa tým vytvára.
13. Okrem vyššie uvedených jednotlivostí predpokladaných, pravdepodobných či možných negatívnych následkov výstavby SVD G-N v ich pripravovanej podobe, jestvuje riziko vo sfére systémovo nadradenej fungovaniu jednotlivostí (prvkov či subsystémov) a to je sféra ohrozenia krajiny ako celku, ako systému, pri ktorom dochádza k takým synergickým väzbám medzi reakciami na vonkajšie podnety, že výsledná reakcia sa spravidla podstatne líši od púhej sumy reakcií (v našom prípade od sumy parciálnych škôd, strát či funkčných zlyhaní). Viacerí odborníci práve túto dosiaľ prehliadanú skutočnosť nadradujú nad "induktívny" prístup cestou mechanického sumovania negatívnych následkov.

14. Závažnosť vyššie uvedeného bodu znásobuje skutočnosť, na ktorú poukazujú viacerí odborníci zaoberajúci sa problematikou stability krajinného systému (viackrát napr. akademik Emil Hazúr), že totiž práve Dunajom ovplyvňovaná časť Podunajskej nížiny patrí ku krajinným typom najzraniteľnejším, imanentne najcitlivejším na technogénne tlaky jediného "kontrolného" prvku a tým je režim podzemných vôd vo väzbe na mikrorelieš a ostatné prvky a vlastnosti krajinného systému. V prípade Podunajskej nížiny akútne ohrozenie krajinného systému zvyšuje skutočnosť dlhodobého jednostranného využívania územia, spojeného s jeho jednostranným zaťažovaním (stresovaním) a s likvidáciou krajinnostabilizačných prvkov a mechanizmov.
15. Celý problém SVD G-N vytvára v retrospektívnom pohľade, ale v podstate i v jeho súčasnej podobe (najmä na československej strane, lebo v NDR sa konečne pripustila viac-menej otvorená verejná diskusia na túto tému) nebezpečný precedens nedemokratického rozhodovania o týchto principiálnych a dlhodobých otázkach s minimálnou účasťou potenciálnych oponentov či reprezentantov odlišne zameraných názorov a stanovísk, odbornej verejnosti z iných profesií, rezortov či riešiteľských kolektívov, než ako je preferovaný (vyvolený) rezort, projekčný tím a pod. Na tomto konštatovaní nič nemení skutočnosť, že na projekte pracovalo toľko a toľko odborných kapacít, pokiaľ išlo o kapacity jedného typu myslenia, resp. o kapacity nútené direktívne či inou formou nátlaku akceptovať nadiktovanú koncepciu.
16. Pri uvedenom prístupe k odbornej verejnosti ani neprekvapuje absencia spoluúčasti laickej verejnosti na akcii, ktorú zo svojich daní financuje. Rozhodujúci vplyv v tomto smere má dlhoročné tabuizovanie tejto témy v našich masmédiách a takmer úplná informačná jednostrannosť posledných dvoch rokov, ktoré negatívne následky pripúšťa len ako krajové, viac-menej zanedbateľné "nutné zlo" v porovnaní s "nesmiernym pozitívnym prínosom". Kardinalný je však problém prežívajúceho predsudku, že laická verejnosť nemusí či nemá dôvod byť objektívne informovaná, lebo by to mohlo "zbytočne" komplikovať realizáciu kvalifikovaných zámerov, ktoré sa realizujú v jej prospech.

2. Negatívne dôsledky výstavby sústavy vodných diel Gabčíkovo-Magymaros:

Ideme predovšetkým o ujasnenie negatív, spôsobených výstavbou vodných diel Gabčíkovo-Magymaros a hlavne o následné odporúčania, ktoré je možné ešte v súčasnej etape výstavby realizovať pre zmiernenie negatívneho dopadu vodných diel (odporúčania viď ďalšia kapitola). Medzi negatívne dôsledky patrí ohrozenie prírody a prírodných zdrojov, ohrozenie životného prostredia, ohrozenie stability a rovnováhy v krajine, ohrozenie, ktoré môže vyplývať z nedôsledného dodržiavania postupov počas výstavby a prevádzkovania, vysoké náklady na výstavbu SVD a následne vyvolané investície, a medzinárodné ekonomické, právne a etické otázky. Tieto problémy vysvetlíme bod za bodom podrobnejšie.

2.1. Ohrozenie prírody a prírodných zdrojov

2.1.1. Voda

17. Sedimentáciou veľkého množstva neraz toxických plavenín v zdrži Hrušov - Dunakiliti, ako aj vyradením fungovania prírodných samočistiacich procesov, dôjde k redukčným procesom, eutrofizácii (podporovanej dusičnanmi a fosforečnanmi), tvorbe vodného kvetu a k ďalšiemu znehodnoteniu dunajskej vody.
18. Zhoršením kyslíkového režimu a skrátením doby zdržania vody sa zhorší jej kvalita vo veľkozdroji Ostrovné lúčky a Kalinkovo.
19. Z vyššie uvedených i ďalších príčin môže dôjsť k vážnemu ohrozeniu kvalitatívnych vlastností podzemných vôd európskeho významu.
20. Okrem iných rizík kvalitatívneho znehodnotenia veľkozdrojov pitných vôd (ktoré uvádzame vyššie), hrozí, že v dôsledku redukčných procesov dôjde k zvýšeniu obsahu železa, mangánu prípadne ďalších prvkov (pri niektorých rakúskych priehradách došlo až k 11-násobnému poklesu obsahu voľného kyslíka vo vode a k mnohonásobnému vzrastu obsahu mangánu v priľahlých vodných zdrojoch natoľko, že voda nie je použiteľná v domácnostiach) (M. Bartolšič, 1987). V Rakúsku boli zatvorené zdroje podzemnej vody pri Otensheim, Ybbs-Persen-Beug, Altenworth a Abwinden-Asten. Príznačný bol rozsudok rakúskeho správneho súdu o zastavení stavby Hainburgskej hydrocentrály, pretože firma, ktorá chcela stavať (DoKW), medzi iným nemohla dokázať, že môže zabrániť zhoršeniu kvality podzemných vôd. V Juho-slávii došlo k zabahneniu infiltračných studní Belehradu pri Sáve vplyvom vodného diela Džeržap na Dunaji v Železných vrátach.
21. Absolútnym utesnením dna derivačného kanála sa obmedzí dotácia podzemných zdrojov vody, čím sa naruší veľmi pozitívny prirodzený proces premiešavania málo mineralizovanej vody z povrchových zdrojov so stredne až značne mineralizovanou vodou podzemného rezervoáru a mineralizácia sa podstatne zväčší. (Prof. P. Peter a kol., 1988).
22. Likvidácia lužných porastov bude o.i. znamenať aj likvidáciu dôležitej bariéry proti prenikaniu dusičnanov do rezervoáru podzemných vôd, akceleruje sa proces mineralizácie organických látok, zvýši sa miera uvoľňovania dusičnanov do podzemných vôd.
23. Sedimentácia v zdrži zníži infiltračnú schopnosť a ohrozí hlavný zdroj dopĺňania zásob podzemných vôd. Technické riešenie pomocou odbagrovávaných pruhov bahna zo dna môže spôsobiť veľké problémy s kvalitou infiltrujúcich vôd a navyše nerieši kardinálny problém, kam neškodne uložiť kontaminované bahno.
24. Pri zanedbaní nákladnej a technicky náročnej údržby starého koryta Dunaja by došlo k zhoršeniu kvality vody v starom koryte (vplyvom zahŕňovania rastlinných zvyškov) a k zhoršeniu priechodu ľadochodov a povodní (zarastaním obnažených častí koryta vegetáciou).
25. Dunajský tok, ktorý doteraz zásoboval vodou celé okolie, bude ho teraz naopak dréžovať (odvodňovať).
26. V oblasti derivačného kanála Hrušov - Gabčíkovo, dôjde prevedením 90 % dunajského prietoku do vodotesného kanála k minimalizácii zdrojov dopĺňania podzemných vôd a k ohrozeniu vodných zdrojov i poľnohospodárskej výroby.

27. K podobným účinkom ako v predchádzajúcom bode. dôjde aj vplyvom zahĺbenia odpadového kanála medzi Gabčíkovom a Palkovičovom a koryta Dunaja medzi Palkovičovom a Klížskou Nemou.
28. Najmä v suchých periódach možno očakávať vyschnutie studní na rozsiahlych územiach s vidieckym osídlením s individuálnymi zdrojmi pitnej a úžitkovej vody.
29. Znečistenie vôd z ovzdušia, poľnohospodárske a ďalšie veľkoplošné zdroje znečistenia vôd budú fungovať a ohrozovať kvalitu vody v zdržiach i v prípade vybudovania "dokonalých a účinných" čističiek.
30. Za vzniku vodohospodársky pasívnej oblasti poniže Dobrohošte, kde dôjde k poklesu hladín podzemných vôd o 2,5 až 3,5 m nebude prakticky možné situovať sem ďalšie vodné zdroje, lebo by sa nimi vytvárali ďalšie nežiadúce depresie, čím sa skomplikuje zabezpečenie plánovaných odberov. V prípade, že dôjde k lokalizácii veľkozdroja PV v tejto oblasti, bude to mať ďalšie negatívne následky.
31. Vodu v hrušovskej zdrži i v nagymarosskej priehrade ohrozuje skutočnosť, že výstavba čistiarní odpadových vôd sa na riekach oboch štátov výrazne oneskoruje oproti plánovaným termínom i oproti plánovanému termínu spustenia SVD do prevádzky. Takisto dôvera v technologickú dokonalosť a stopercentnú účinnosť čistiacich zariadení je po doterajších skúsenostiach, žiaľ, len prejavom lacného či chceného optimizmu.
32. Podľa maďarských výpočtov denný objem splaškov z maďarskej strany prúdiacich do Dunaja je v suchom období 100 000 m³/deň, ale až 500 000 m³/deň v čase lejakov, pričom množstvo splaškov z čs. strany odhadujú až na desaťnásobok tohoto množstva.
33. Napriek optimistickým tvrdeniam propagátorov SVD o tom, ako sa darí a bude dariť zabezpečiť čistenie vôd vtekajúcich do sústavy, obsah nitrátov v skutočnosti v dunajskej vode ročne stúpa o 2 - 5 % (P. Benedek, 1986).
34. Niektorí, najmä maďarskí, odborníci upozorňujú na skutočnosť ohrozenia kvantitatívneho i kvalitatívneho režimu vody pravobrežných studní medzi Győrom a Ostrihomom zhoršením kyslíkovej bilancie a celkovým znečistením vody v plánovanej Nagymarosskej priehrade.
35. Hrozí znečistenie podzemných vôd únikmi pohonných hmôt a olejov z ťažkých mechanizmov.
36. Zintenzívnenie lodnej dopravy, zväčšenie prístavu pod Bratislavou či dokonca vybudovanie nového prístavu či prístavov ďalej zvyšuje nebezpečenstvo znečistenia Dunaja ropnými a inými látkami, najmä keď si uvedomíme, že toto nebezpečenstvo jestvuje v akútnej podobe už dnes.
37. Maďarskí odborníci upozorňujú na riziko bezprostredného kontaktu znečistených, čast' dna stojacich a vzdutých vôd v oblasti Vyšehradskej brány a jednej z najväčších zásobární pitných vôd v Maďarsku - krasového vodného systému v severozápadnom Zadunajsku.
38. Jestvujúce a budované priesakové kanály plnia do spustenia VD Gabčíkovo do prevádzky funkciu pri vysušovaní areálu pracoviska, pričom vo svojej dolnej časti nadmerne vysušujú okolité

pôdy i celú krajinu a spôsobujú objemové zmeny v telesách jemných zemín - praskanie pôdy a budov (pozri Prof. P. Peter a kol., 1988).

39. Nečlenený a navyše asfaltobetónový breh je biologicky neprijateľný a napr. maďarská časť i za cenu dovozu kameňa z veľkých vzdialeností riešila brehy zdrže prijateľnejšie (pripomínajú charakterom dnešné kameňom spevnené dunajské brehy).
40. Napriamanie tak dlhého úseku veľrieky (25 km) je nežiadúce nielen z hľadiska biologického ale i hydrologického.
41. Postrádame v prípade "ústupkov ekológii" citlivejšie a umnejšie technické riešenia, než akým je napr. Rusovský polder. I realizácia dobre myslenej dotácie ramennej sústavy v oblasti derivácie môže byť, ak bude robená necitlivo, na rysovací doske (nehovoriac o terénnej realizácii) tvrdým zásahom pri technických (t.č. prevažne betónových) úpravách ramien a zasýpaní ich koncových častí.
42. Veľkým problémom pri špičkovej prevádzke VD Gabčíkovo bude vplyv prílivových vln na riečne brehy a plavbu (po uvedení turbín do prevádzky sa zvýši pod hydrocentrálou hladina vody počas 30 minút o 4,5m).
43. Na maďarskej strane prevedenie vôd Dunaja z hlavného toku a ramennej sústavy do vodotesného derivačného kanála na našej strane predstavuje stratu značného pohraničného úseku rieky a jej pozitívnych účinkov na okolitú krajinu.

2.1.2 Pôda

44. Len na čs. úseku a len priamym záberom sa má znížiť výmera PPF o 3900 až 4762 ha. Vyvolané a nadväznú investície spôsobia ďalší záber pôdy. Značné a pomerne dlhodobé sú aj tzv. dočasné zábery v súvislosti s výstavbou.
45. Zmena vodného režimu, očakávané zasolenie pôd (v oblastiach výskytu mineralizovaných podz. vôd), citeľne obmedzenie každoročného prísunu živín riekou a ďalšie vplyvy prevýšia pozitívne vplyvy na poľnohosp. produkciu (podľa prepočtov pôdoznalcov v prepočte na porovnateľný ekvivalent pšenice budú znamenať zníženie poľnohosp. produkcie o cca 39 tis. ton/rok - a to len pre oblasť zníženia hladiny podzemných vôd a pri závlahách).
46. Nahradenie tzv. doplnkovej vlahy zabezpečovanej Dunajom vybudovaním sústavy zavlažovacích zariadení hrozí nepriaznivými fyzikálnymi a chemickými účinkami na štruktúru a chemizmus pôd i na vymývanie rezíduí chemických hnojív a prostriedkov do podzemných vôd.
47. V synergizme VD Nagymaros s plánovaným VD Vlačany na dolnom Váhu dôjde k zamokreniu niekoľko tisíc hektárov poľnohospodárskej pôdy (tak, ako sa to už stalo u novovybudovaného VD Kráľová nad Váhom).
48. Z veľkej časti došlo a dôjde k znehodnoteniu povinnej skrývky orníckej vrstvy, ktorá mala predstavovať 4,5 mil m³ ornice a bola určená na rekultivácie máloúrodných pôd, ale pre nedostatok mechanizmov, pohonných hmôt a organizačné nedostatky sa zväčša nerealizovala.

49. Dôjde k ďalšiemu záberu pôdy (s ktorým sa donedávna vôbec nepočítalo) na skládky sedimentov zo dna Hrušovskej zdrže.
50. Nahradzovanie prírodných mechanizmov fungujúcich v oblasti zásobovania poľnohospodárskych rastlín vlhkosťou a živinami umeľými cestami, hrozí viacerými technologickými a ekonomickými ťažkosťami.
51. Ohrozí sa prirodzená úrodnosť lesných pôd, ktoré odborníci považujú za najúrodnejšie lesné pôdy v celom Československu.
52. Následne vzniká riziko pre krajinu v zázemí vodných diel, že v súvislosti s tzv. náhradnými rekultiváciami za odňatý pôdny fond, dôjde k likvidácii rozptýlenej zelene, k rozorávaniu lúk a pasienkov, likvidácii fragmentov historických štruktúr krajiny a k ďalším drastickým zásahom do krajiny.

2.1.3 Zásoby štrkov

53. Dôjde k značnému znehodnoteniu zásob stavebných štrkopieskov tým, že sa zvýši ich znečistenie sedimentovanými organickými a inými plaveninami.
54. Možnosť ťažby štrkov sa ohrozí aj z toho dôvodu, že by sa ňou mohli vytvárať nechránené vstupy pre eróziu a mohlo by dôjsť k nahromadeniu ložísk bahna, resp. sedimentov zatažených organickými a znečisťujúcimi látkami.

2.1.4 Ťažba, krajina a ovzdušie

55. Spotreba niekoľko stotisíc ton cementu, najväčšia v dejinách stavebníctiev oboch štátov, predstavuje v štádiu ťažby tiež vážny zásah do krajinného prostredia, spravidla veľmi cenných vápencovo-dolomitických oblastí, ako aj zataženie ovzdušia v procese výroby cementu.
56. Obdobne veľká ťažba lomového kameňa pre potreby SVD znamená zásah do krajinného prostredia (napr. rozšírenie veľkolomu pri Devíne, v oblasti krajinársky unikátnej Devínskej brány a chránenej krajinnej oblasti Malé Karpaty).

2.1.5. Chránené územia, geosystémy a biocenózy

57. Pokiaľ nedôjde k novému nysleniu aj pri výstavbe SVD, stráca zmysel vyhlásenie Národného parku (či CHKO) Podunajsko a ani systém biocentier a biokoridorov, navrhovaný Urbionom a ÚEBE SAV, nebude plniť svoje funkcie.
58. Dôjde k priamemu či vyvolanému zániku maloplošných chránených území (napr. Ostrova kormoránov, ostrova Apáli, veľkému ovplyvneniu až zániku ŠPR Čičovské mŕtve rameno).
59. V prípade výstavby VD Nagymaros budú ovplyvnené niektoré unikátne rezervácie, ako napr. Čenkovská step, Čenkovská lesostep, Kováčovské kopce.
60. Dôjde k podstatným zmenám hydrologického režimu, geomorfologických procesov a ďalších prírodných faktorov a činiteľov, ktoré sa spolupodieľali na formovaní ojedinelých geosystémov neživej prírody.

61. Zanikne alebo sa zredukuje aj komplex funkcií ramennej sústavy.
62. Dôjde k strate ostrovov zatopením, tým napr. vtáctvo stratí možnosti hniezdzenia (ako tomu bude v prípade ostrova pri Moči, navrhovaného k ochrane), zmení sa aj krajobraz.
63. Dôjde k existenčnému ohrozeniu až zániku celých rastlinných a živočíšnych spoločenstiev, nachádzajúcich sa na danom území. Ohrozené sú v prvom rade vodné a močiarne biocenózy a spoločenstvá mäkkých lužných lesov.

2.1.6. Lesy a rastlinstvo

64. Celková výmera lesov v záujmovom území na čs. úseku sa len priamou likvidáciou zmenší o cca 28% (celková strata lesného pôdneho fondu sa udáva v rozsahu 2 900 až 4 000 ha).
65. Podstatne sa zmenia ekologické podmienky existencie lesov na celom území poznačenom zmenami výšky hladiny a celkového režimu podzemných vôd, pričom na veľkom percente územia (medzi Hrušovom a Palkovičovom) hrozí intenzívne vysychanie celých lesných porastov. Dodatočne prijatá dotácia lesov 50-250 m³/sec vody by síce zmiernila vysychanie, nestačila by však na normálny život mäkkých lužných lesov (odborníci z medzinárodnej komisie pre luhy pri WWF/IUCN odporúčajú minimálne 600 m³/sec).
66. V súvislosti s hrozbou nedostatku vlhky potrebnej pre prežitie ekosystémov lužných lesov je možné očakávať len na čs. území kalamitnú ťažbu v rozsahu až vyše 540 000 m³ dreva (Ing. Cifra, 1987), tzn. že stratíme jednorazovo až 134 mil. Kčs, na obnovu lesa 29 mil. Kčs a za straty zo zníženého produkčného potenciálu lesov ročne 6 mil. Kčs. Odstránením a stratou existenčných podmienok mäkkých lužných lesov dôjde k vyradeniu našich najproduktívnejších lesných spoločenstiev s potenciálnym priemerným ročným prírastkom 25 - 35 m³/ha (celoslovenský priemer je necelé 4 m³ - J. Cifra, 1987).
67. Zánik rozhodujúcej časti lesných porastov v niekoľkých poľnohospodárskych okresoch južného Slovenska, ktorý z celoslovenského hľadiska bude relatívne málo citeľný, bude z hľadiska krajiny a obyvateľov týchto "odzelenených" okresov veľmi citeľný až tragický.
68. V čase, keď takmer polovica plochy lesných porastov je zdravotne poznačená vplyvom imisií a následnými kalamitami, likvidujeme si v prípade lužných lesov spoločenstvá, ktoré v prípade zachovania priaznivých vlhkových pomerov patria k najodolnejším voči vzdušnému znečisteniu.
69. Likvidácia lesných porastov a bočných dunajských ramien v bezprostrednej blízkosti najväčšieho sídliska u nás - Petržalky predstavuje zánik podmienujúcich predpokladov na účinnú a kvalitnú prímestskú rekreáciu v prírode, ktorú doteraz Petržalčania považovali za najväčšie pozitívum vo svojom okolí.
70. Likvidácia určitého protiekhalačného filtra, ktorý predstavoval zelený masív pod Bratislavou, predstavuje zvýšené riziko dopadu exhalátov zo Slovnaftu, spaľovne odpadov, CHZJD

a ďalších prevádzok na plúca Petržalčanov, pričom práve v Petržalke je najvyšší podiel obyvateľov so zvlášť citlivými organizmami - detí .

71. Obrovský a ťažko kontrolovateľný zásah do lesov v blízkosti Petržalky vytvára stimuly pre rýdzo technicky zameraných projektantov, aby "využili neprehľadnú situáciu" a v rámci "úpravy" okolia stavby zlikvidovali a urbanizovali i tie časti lesov, ramien a pod., ktoré nebudú priamo dotknuté výstavbou.
72. Dôjde k radikálnemu zníženiu početnosti (obmedzeniu výskytu) vzácnych, chránených a ohrozených rastlinných druhov (napr. bledule letnej).
73. Dôjde k existenčnému ohrozeniu gonofondu pôvodných drevín a ostatného rastlinstva, dnes ešte len ťažko predvídateľného vedeckého významu.
74. Dôjde k existenčnému ohrozeniu až zániku viacerých rastlinných druhov, nachádzajúcich sa na danom území (napr. viniča hroznorodého lesného).

2.1.7. Voľne žijúca zver a ryby, živočíšstvo

75. Likvidáciou lužných lesov dôjde k izolovanosti niektorých populácií lovej i ostatnej zveri s následkami v populačnej genetike, čo zníži biologickú kvalitu zveri.
76. Veľká časť, napr. donedávna veľmi hojnej vysokej zveri bude priamo zlikvidovaná v priebehu výstavby.
77. Eliminácia sídelných možností vtákov zmenší výskyt dutinových hniezdičov a územie sa tak ochudobní o prirodzených nepriateľov poľnohospodárskych škodcov.
78. Zánik veľkých výmer trstín spôsobí pokles počtu bažantov ako prirodzený dôsledok zániku ich nocovísk a zimných úkrytov.
79. Možno očakávať, že úbytok dravých vtákov zapríčiní premnoženie hloďavcov, čo by sa taktiež negatívne prejavilo v poľnohospodárstve.
80. ~~Vzhľadom na neexistenciu rybovodov budú hrádze priehrad zabráňovať ťahu rýb (Dunaj patrí medzi druhovo najbohatšie rieky v ČSSR).~~
81. Okrem priamych strát na produkcii ichtyofauny dôjde k podstatnému obmedzeniu medzinárodne významnej funkcie ramennej sústavy, ktorá o.i. fungovala ako gigantická sústava liahní, plôdkových, odchovných a hlavných "rybníkov" a v čase povodní aj ako sústava komorovacích rybníkov a mala tak obrovský ekologický i ekonomický význam pre celý ďalší tok Dunaja. Ramenná sústava umožňuje v priemere úlovok 135 kg/ha plochy bez hnojenia, čo je bez investícií toľko rýb, ako v rybníku so strednou bonitou.
82. Straty na ichtyofaune sa očakávajú ako v relatívnych, tak i v absolútnych hodnotách. Podľa odborného odhadu žilo v celom úseku Dunaja od ústia Moravy po ústie Ipľa 1 434 000 kg rýb, pričom ročný výlov rýb na území ČSSR a NDR bol veľmi vysoký - v priemere 457 000 kg ročne (v r. 1962-72, Holčík 1975).

- Predpokladá sa, že masa ichtyofauny medzi Bratislavou a Nagymarosom poklesne o 57%, dostupná produkcia o 69% a výlov až o 89%.
83. Dôjde k radikálnemu zníženiu početnosti (obmedzeniu výskytu) vzácných, chránených a ohrozených živočíšnych druhov.
 84. Dôjde k existenčnému ohrozeniu až zániku viacerých živočíšnych druhov, nachádzajúcich sa na danom území, (napr. hraboša severského, v samotnom toku viacerých druhov rýb a fauny viazanej na prirodzené koryto a dno)
 85. Dôjde k existenčnému ohrozeniu genofondu rýb, lovnéj zveri a ostatného živočíšstva nedoceneného potenciálu vedeckého i hospodárskeho významu.
 86. S veľkou pravdepodobnosťou sa v časti prírodného kanála v okolí hydrocentrály masovo rozmnoží kopýtko prirastené /*Dreissena polymorpha*/. Ako vieme, podľa skúseností zo ZSSR sa môže na 1 m pevnej plochy uchýtiť až 100 000 jedincov s celkovou hmotnosťou 15 kg. Ohrozené sú najmä chladiace potrubia turbín, napájané vodou. Upchatie chladiaceho potrubia môže vyradiť turbíny na niekoľko hodín až dní (Kováčsová, Janečko a kol. 1983).

2.2. Ohrozenie životného prostredia

2.2.1. Životné podmienky

88. Zhoršia sa životné podmienky a podstatne sa predĺžia prepravné vzdialenosti za prácou a vyššou vybavenosťou u obyvateľov troch obcí na umelom "ostrove", ktorý vznikne výstavbou medzi Hrušovom a Palkovičvom. Zvýši sa neproduktívna strata času obyvateľov cestovaním.
89. Mimoriadne veľké je už súčasné, ale najmä potenciálne znehodnotenie životného prostredia niektorých sídiel, v prvom rade Bratislavy a najmä časti Petržalka a ostatných sídiel v V. bratislavskom obvode.
90. Vlastnícko-užívateľská a funkčná neujasnenosť teritória vyňatého na účely výstavby VD na úseku pod Bratislavou, prípadne aj na iných úsekoch (napr. medzi starým korytom a derivačným kanálom), vytvára pod tlakom rezortných záujmov u projektantov a územných plánovačov ilúziu možnosti situovania kapacitne predimenzovaných a vzájomne si neraz konkurujúcich funkcií, napr. na relatívne malom území niekoľko desiatok ha medzi Petržalkou a koncom zdrže sa má umiestniť rekreačný areál pre pokrytie potrieb 1/4 milióna obyvateľov vrátane štadiónov, pretekárskych dráh, parkovísk a pod., ale aj čistíčka odpadových vôd pre Petržalku, spaľovňa, cintorín, okrajovo bytové a snáď i výrobné kapacity, ochrana prírody, ochranné pásmo vodného zdroja, prevádzkové vodohospodárske objekty, zariadenia Zväzarmu, autokemping a ktovie čo ešte.

2.2.2 Hygienické aspekty

91. V priebehu prakticky 15 rokov až dvoch desaťročí výstavby je a bude územie i jeho široké zázemie vystavené zvýšenej prašnosti, hlučnosti a ďalším nepriaznivým environmentálnym vplyvom.

92. Horný koniec hrušovskej zdrže, všeobecne považovaný za najchúlostivejšie miesto väčšiny priehrad, najmä z aspektu hygienického a estetického (vyplavovanie ľahkých nečistôt na breh - ich sedimentácia, hnilobné procesy, vytvorenie podmienok pre rozvoj ruderalných - epidemiologicky rizikových hlodavcov a ďalších ruderalných či synantropných živočíšnych druhov, rozvievanie nečistôt vetrom do okolia a pod.).
93. Výstavba SVD spôsobuje a spôsobí likvidáciu všetkých stavebných objektov a zariadení najrôznejšieho druhu, nachádzajúcich sa na záujmovom území.
94. Tým, že by v starom koryte zostal zabezpečený len tzv. sanitárny prietok púhych 50 m³/s (čo je len 2,5% z pôvodného priemerného prietoku Dunaja), malo by to za následok nielen nenapraviteľné ekologické a ekonomické škody, ale opustené staré koryto by pôsobilo odpudzujúco i po stránke estetickej a závažne po stránke hygienickej. Problém nevyriešia priečne priehradky, vzdúvajúce vodu na úroveň hladiny pri prietoku 1000 m³/s.

2.2.3. Kultúrne a estetické aspekty

95. Dôjde k podstatným negatívnym zmenám a zásahom do estetiky krajiny a k celkovému rozvoju esteticky a celkovo psychohygienicky nepriaznivých umelých technických a stavebných prvkov.
96. Popri zániku prírodných hodnôt spôsobí výstavba SVD aj zánik mnohých kultúrnych hodnôt nenahraditeľného významu ako z hľadiska nášho a maďarského, tak aj celoeurópskeho (ide najmä o známe i potenciálne archeologické lokality).
97. Na maďarskej strane by došlo v prípade výstavby Nagymaros ku znehodnoteniu tradičného krajinného zázemia jednej z najvýznamnejších a najpopulárnejších maďarských pamiatok - baziliky v Ostrihome.

2.2.4. Rekreačné príležitosti

98. Dôjde k citeľným stratám vo sfére športovo-rekreačných funkcií, poľovníctva a rybárstva.
99. Zanikla, resp. zanikne materiálno-technická báza cestovného ruchu najmä na úseku medzi Bratislavou a Hrušovom. Tézy o dotváraní bázy cestovného ruchu a rekreácie v novej, umelej krajine pôsobia značne nepresvedčivo.
100. Z krajinárskeho hľadiska sa zmení krajina v 200 km úseku rieky o.i. tým, že pribudnú telesá hrádzí, betónový prírodný kanál, vyčnievajúci vysoko nad okolitú krajinu, rozvody elektrickej energie, ubytovacie zariadenia a iné imoriadne rušivé prvky, znehodnocujúce tradičný malebný krajobraz i rekreačno-psychohygienickú funkciu pridunajskej krajiny.
101. VD Nagymaros by malo drastický vplyv na jednu z najvýznamnejších rekreačných oblastí Maďarska - oblasť Vyšehradskej brány.

102. V prípade výstavby VD Nagymaros nedôjde len k antropotechnickej premene krajiny pozdĺž jedného z najkrajších úsekov rieky, ale aj k zániku najhodnotnejších častí dunajských prítokov od Malého Dunaja a Váhu až po Ipeľ.

2.3. Ohrozenie stability a rovnováhy v krajine

2.3.1. Seizmicita územia

103. Seizmicita tohto geotektonicky veľmi živého územia, ktorej možné vplyvy sa zvyknú bagatelizovať, nie je zanedbateľná, keď si uvedomíme, že v 18. storočí sa na území vyskytlo zemetrasenie (ktoré tu nebolo v historických dobách vôbec ojedinelé) a ktoré dosiahlo 10. st. Mercalli-Cancani-Siebergovej stupnice a počas ktorého sa len v Komárne za jediný deň (28. júna 1763) zrútilo niekoľko stoviek domov a za obeť padlo 63 osôb. Nezanedbateľné boli aj následky zemetrasení na Bratislavu a ďalšie mestá záujmového územia. Riziko podľa zahraničných skúseností znásobuje fakt pomerne rýchlej zmeny tiaže v súvislosti s napínaním zdrže i každodenné dvojnásobné veľké výkyvy v objeme i hmotnosti vody v zdrži.

2.3.2. Zvýšená sedimentácia a erózia

104. V prípade zachovania doterajšieho množstva materiálu transportovaného a v budúcnosti sedimentovaného v zdržiach SVD, dôjde k sedimentácii odhadovanej v intervale 3 - 3 mil m³/rok len v zdrži Hrušov - Dunakiliti, ktorej objem má byť 200 až 240 mil m³, pričom využiteľný, tzv. funkčný objem len okolo štvrtiny, 49 mil. Z toho vyplýva riziko, že životnosť VD Gabčíkovo bude podstatne kratšia, ako sa to všeobecne uvádza. Permanentné bagrovanie, premiestňovanie a miestňovanie sedimentov prinesie so sebou celý konglomerát ďalších rizík, problémov a strát (poznámka: posledný oficiálny údaj: 500 000 - 1 200 000 kubíkov splavenín a 2,5 - 9 mil. ton plavenín/rok).
105. Hrozí riziko sedimentácie a dlhodobého vplyvu toxických látok, ktoré sa dostanú do zdrží v súvislosti s havarijnými prípadmi znečisťovania tokov - veď len na hornom a strednom toku Váhu bolo v 1. polroku 1988 zaevidovaných 29 havárií a v súvislosti s postupujúcim fyzickým a morálnym opotrebovaním nášho priemyslu i novou výstavbou možno očakávať rast rizika ich výskytu.
106. Na zmiernenie negatívnych následkov transportu a sedimentácie znečistenia, ktoré sa bude dostávať z Dunaja a z jeho prítokov do oboch zdrží by bolo potrebné v prvom rade časovo zosúladiť budovanie čističiek (náklady len v Maďarsku sa odhadujú na 16 - 18 mld. forintov) s budovaním SVD, tak, aby čistiace zariadenia boli logicky časovo i investične uprednostnené (o.i. aj ČOV v Petržalke, ktorá bude dokončená minimálne dva roky po plánovanom započatí prevádzky VD Gabčíkovo, čo je síce v rozpore so stanoviskom hlavného hygienika, ale napriek tomu sa s najväčšou pravdepodobnosťou nebude riešiť zásadovo, ale cestou výnimky).
107. V novovzniknutých sedimentačných priestoroch (s vplyvom na dopĺňanie a kvalitu podzemných vôd) sa okrem iného očakáva akumulácia anaerobného bahna, kolmatácia, zvýšený obsah amoniaku, obohatenie vody o kyslíčníky mangánu a železa, ťažké kovy a rôznorodé toxické látky.

108. Anaerobné bahenné sedimenty hrozia okrem iného remobilizáciou mikrobiologického znečistenia, viazaného na sedimentované látky. To je o.i. veľmi riskantné z hľadiska negatívnych vplyvov na bentos a následne na ichtyofaunu.

109. Technickým problémom bude spätná erózia a zahlbovanie (vymieľanie dna), podmyvanie základov a celkové fyzikálno-chemické atakovanie priehradných telies (problém známy pri ustupovaní skalných prahov veľkých riečnych vodopádov).

2.3.3. Vysušovanie územia

110. Pokles hladiny podzemných vôd nižšie od obce Vojka sa odhaduje na území 36.500 až 50.000 ha a za predpokladu úplného utesnenia derivačného kanála hrozí úplné vysušenie územia, pričom jeho umelé zavlažovanie bude mať, okrem vysokých ekonomických nákladov, celý rad ďalších negatívnych následkov v porovnaní s dotovaním pôdy a rastlinstva prirodzenou cestou - Dunajom.

111. Podľa názoru niektorých odborníkov (napr. prof. P. Peter a kol.) projektantom SVD obhajovaná a dosiaľ realizovaná varianta úplného utesnenia hrádzí a dna prírodného kanála sa javí byť najmenej vyhovujúcou, lebo nerešpektuje potreby poľnohospodárstva ani ekológie krajiny.

112. Nedostatok prirodzenej pôdnej vlhkosti (ktorú vyžadujú jemné zominy, aby nepraskali a nesmrašťovali sa), zapríčinený vysušením územia, ohrozi najmä plytko založené obytné budovy a prakticky všetky poľnohospodárske stavby, z ktorých niektoré praskajú už dnes.

2.3.4. Zníženie podielu stabilných prvkov a porušenie súvislosti ich sietí v krajine

113. Derivačný, odpadový a priesakové kanály budú fungovať ako umelé bariéry silne obmedzujúce prístupnosť a využiteľnosť územia medzi nimi a starým korytom.

2.3.5. Kolísanie hladiny a spomalenie rýchlosti toku

114. Závažné sú možné (a čiastočne i predpokladané) technické, ekologické, environmentálne a ďalšie následky kolísania hladiny v zdrži (najmä na jej hornom konci).

115. Ťažko dnes v plnom rozsahu predvídateľné zmeny vyvolajú zásadné zmeny doterajšej rýchlosti prúdenia dunajskej vody, kedy povodňové vlny po období špičiek sa budú striedať s intervalmi prakticky stojatej vody.

116. Všeobecné spomalenie rýchlosti toku bude mať o.i. za následok zvýšenú produkciu rias, zväčší sa uvoľňovanie viazaného kyslíka a zníži sa schopnosť prijímať vzdušný kyslík čo povedie k umŕtvovaniu dunajskej vody. Celkovú negatívnu kyslíkovú bilanciu nezachráni ani krátkodobé okysličenie pri prepade na turbínach.

2.3.6. Mezoklimatické negatívne dôsledky

- 117. Zánikom niekoľkotisíc hektárov lesov (čiže desiatok miliónov stromov) v inak naširoko - naďaleko odlesnenej, jednostranne využívannej poľnohospodárskej krajine, dôjde k veľkej strate vo sfére produkcie kyslíka i eliminácie nepriaznivých klimatických vplyvov (výpar, veternosť a pod.).

- 118. Z mezoklimatických negatív možno očakávať najmä zvýšený výskyt hmiel v súvislosti s vysokým výparom a vznikom veľkej vodnej hladiny.

2.4. Ohrozenie, vyplývajúce z nedôslednej technológie

- 119. Pri poznaní technologickej disciplíny našich stavebných podnikov (konštatujeme to na základe skúseností z iných stavieb, nie v snahe ohovárať či urážať), nie sú vylúčené riziká možných havárií z tohto titulu.
- 120. Počas výstavby vzniká riziko parciálnych havárií napr. v prípade storočnej či tisícročnej vody, technologických nedostatkov, zlyhania ľudského faktoru a pod.
- 121. Technologickou nedisciplinovanosťou drevorubačov, buldozeristov a stavbárov pri nedostatočnom stavebnom dozore zo strany kompetentných vzniká akútne, zčasti už potvrdené riziko, že aj v prípade minimálnych "proekologických" ústupkov (napr. v prípade Bratislavy) sa veľa prírodných a rekreačných hodnôt znehodnotí nešetrnosťou a omylmi v procese výstavby.
- 122. Turbíny a strojové zariadenia, ako aj všeobecne technostruktúry v posledných desaťročiach celosvetovo oveľa rýchlejšie podliehajú negatívnym vplyvom vonkajšieho agresívneho prostredia, než tomu bolo v minulosti. Tak isto agresivita dunajskej vody môže spôsobiť rýchlejšiu amortizáciu zariadení, než sa pôvodne predpokladalo.

2.5. Vysoké náklady na výstavbu a následné investície

- 123. Grandiózna varianta budovania obrovskej hydroelektrárne priamo v nížine si automaticky vyžaduje obrovskú prácnosť, neadekvátne zemné práce, desiatky kilometrov monštruózných a veľmi nákladných hrádzi, mamutie presuny materiálu a na naše pomery bezprecedentné betonárske práce. Možno povedať, že takto poňatá stavba môže slúžiť ako symbol extenzívneho rozvoja našej ekonomiky.
- 124. Obrovské investície do výstavby sústavy vodných diel na Dunaji brzdia možnosť intenzifikácie nášho národného hospodárstva napr. znižovaním energetickej náročnosti našej výroby, znižovaním strát pri rozvoe elektrickej energie a pod. (pre porovnanie: oba stupne Gabčíkovo a Nagymaros by mali vyrobiť priemerne 3 675 GWhod. za rok, t.j. 1 037,5 GWhod. pre ČSSR, zatiaľčo ročné straty v elektrických sieťach ČSSR sú 5 700 GWhod.).
- 125. Podiel výroby elektrickej energie (najmä v prípade VD Nagymaros) je v kontexte celoštátnej produkcie energie relatívne veľmi nízky a bude (s rozvojom energetiky) naďalej klesať.

126. Napriek tomu, čo je uvedené v predchádzajúcom bode, realizovaná verzia diela, ktorá odráža v sebe hrozbu akútnej energetickej krízy 70-tych rokov, je príkladom netolerantného nadradenia energoprodukčnej funkcie nad ostatné funkcie rieky i okolitej krajiny.
127. V porovnaní s pôvodnými plánmi a argumentami efektívnosti už dosiaľ niekoľkonásobne stúpili investičné náklady na výstavbu.
128. Tým, že krajina je staveniskom a neplní už ani väčšinu pôvodných, ani plánovaných funkcií, prichádzame ročne o cca 1 miliardu Kčs, pričom časový sklz dokončenia kolíše od 6 do 10 rokov (nerátajúc obdobie realizácie vyvolaných investícií a účinných rekultivácií).
129. Približne dvojnásobne predĺžená doba výstavby oproti plánovanej neprináša iba priame ekonomické straty a investorskododávateľskú "blokádu" v rámci vodohospodárskej výstavby, ale znamená aj mimoriadne rušivý zásah do biorytmu zveri a vtáctva, ktoré by sa mohlo zachovať i po výstavbe, rovnako ako aj dlhodobé znehodnotenie životného prostredia. V Rakúsku, hoci nepatrí k absolútnej svetovej technologickej špičke, sa novšie vodné diela stavali za menej ako 3 roky.
130. Obrovské a dlhodobé sústredenie investícií a viazanie obrovských dodávateľských kapacít na tejto "najväčšej stavbe v dejinách nášho stavebníctva" znemožňuje riešenie mnohých akútnejších úloh v rezorte, napr. účinnú elimináciu zdrojov znečistenia výstavbou čistiarní odpadových vôd v požadovanej kvalite a v znesiteľných termínoch.
131. Náklady len na hydromeliorácie a len na čs. území vyvolané SVD (odvodnenie, prečerpávanie, zúrodňovanie zasolených pôd a pod.) sa odhadujú na 4 - 6 miliárd Kčs (H. Lisický, 1988).
132. Už predčasná likvidácia lesných porastov (napr. na Ostrove kormoránov a inde) znamená komplex ekologických i ekonomických strát.
133. Na úsekoch so zvýšenou hladinou sa podstatne zhoršia, resp. znemožnia možnosti pre vtok odvodňovacích zariadení a kanalizácií z okolitých nížin do Dunaja, čo bude vyžadovať možno riskantné a každopádne nie jednoduché a lacné prečerpávanie.
134. Popri celkovom zlepšení plavebných pomerov sa však zároveň pre niektoré druhy plavidiel aj zhoršia plavebné pomery a predĺži sa dopravná doba. Závislosť na vzdúvadlách spomalí lodnú dopravu a niektoré jej druhy prakticky vylúči, lebo sa stanú neekonomickými. V projektoch o.i. absentuje vzdúvadlo pre malé plavidlá.
135. Pridelenie a preinvestovanie stále rastúcich investícií na SVD znamená v rámci redistribúcie finančných prostriedkov Pyrrhovo víťazstvo pre Slovensko ("ziskom" x miliárd Kčs) a čistú stratu pre České zeme, hoci práve ony majú rozhodujúcu zásluhu na vyprodukovaní použitých prostriedkov.
136. Bagrovanie koryta pod Nagymarosom a vyvolané zintenzívnené korytotvorné procesy na úseku medzi Nagymarosom a Budapešťou skomplikuje zásobovanie hl. mesta MŕR vodou, čo sa premietlo i do perspektívneho plánu budapeštianskych vodární, ktoré hľadajú cesty ako nahradiť predpokladané straty pitnej vody v

množstve cca 70 000 m³/deň. Pritom sa ukazuje, že po roku 2000 bude nutné siahnuť k využívaniu upravovanej povrchovej vody na pitné účely, čo si vyžiada dodatočné miliardové investície.

137. Umiestnenie plavebných komôr Nagymarosu v ostrom ohybe bude narážať na problém bočného prúdenia a s tým spojené náročné a nákladné navigačné problémy.

2.6 Problém sabotáže, terorizmu a zlyhania ľudského faktora.

138. Hrozí nebezpečie zlyhania ľudského faktora. Napr. pri príchode ľadochoďov bude veľa závisieť od včasnej výstrahy z Rakúska a urýchlennom konaní našich pracovníkov. Vzhľadom k tomu, že v zŕži bude zamrzáť hladina každoročne v priemere na 30 dní (oproti súčasným 23 dňom každý štvrtý rok), bude potrebné, aby sa ľadoborcom uvoľnil ľadový príkrov ešte pred príchodom ľadochoďu, v opačnom prípade hrozí nebezpečie ľadových záťarasov a prípadného zatopenia Bratislavy alebo územia pod Bratislavou.
139. Veľmi obtiažne riešiteľný je problém sabotáže alebo terorizmu pri desiatkach kilometrov hrádzi s úrovnou vody niekoľko metrov (až do 16 metrov) nad terénom a pri celom súbore dôležitých objektov na danom území.

2.7. Medzinárodné ekonomické, právne a etické otázky

140. V Maďarsku sa očakáva, že investície a dodávateľské kapacity vo veľkom rozsahu a dlhodobo obetované výstavbe SVD spomalia modernizáciu maďarského hospodárstva i fungovania celej spoločnosti. Rozhodnutie o výstavbe bolo vydané v čase takmer neobmedzených západných úverov.
141. Pri rakúskej účasti na výstavbe VD vzniká veľa potenciálnych chýlostivých medzinárodných sporných otázok a konfliktov v rovine politickej, ekonomickej, právnej, etickej i ďalších. Export devastácie prírody, ako sa v medzinárodných ochrannárskych kruhoch zvykne nazývať rakúska účasť na výstavbe, kompromituje v očiach svetovej verejnosti ako Rakúsko, tak aj Maďarsko.
142. Vzhľadom na to, že Maďarsko sa zaviazalo splácať Rakúsku väčšiu časť energie za pomoc pri výstavbe v zimnom období, bude musieť v tomto energeticky kritickom období v priebehu 20 rokov zmobilizovať a exportom zaťažiť aj ďalšie pravdepodobne škodlivé energetické zdroje.
143. Aj z hľadiska dopravného sa môže maďarská strana cítiť poškodená stratou 30 kilometrov hraničnej rieky a možnosti prístávania či kotvenia lodí, ako aj športového a rekreačného využitia tejto časti Dunaja.

3. Navrhované opatrenia, ktoré je potrebné urýchlene realizovať

- 3.1. Zmeniť záměr prevádzkovania VD Gabčíkovo na priebežnú výrobu elektr. energie, včítane zníženia nadbytočnej inštalácie turbín.
- 3.2. Riešiť otázku poklesu hladín podzemných vôd v oblasti derivačného kanála, odpadového kanála a prehĺbeného koryta Dunaja:

- zabezpečením prietoku vody v ramennej sústave a starom koryte Dunaja na výškovej úrovni priemerného prietoku vo vegetačnej sezóne, s rešpektovaním doporučenia Rady pro luhy Medzinárodnej únie na ochranu prírody a prírodných zdrojov (IUCN) a Svetového fondu na ochranu divokej prírody (WWF), aby sa zbytkový prietok uskutočnil podľa ekologických kritérií s najmenej 600 m³/s v starom toku a s prevedením už malých povodní do luhov.
- zmiernením zahĺbenia odpadového kanála Gabčíkovo-Palkovičovo a prehĺbenia koryta Dunaja od Palkovičova po Kližskú Nemú.

- 3.3. Znížiť maximálnu výšku vodnej hladiny v zdrži Hrušov-Dunakiliti.
- 3.4. Riešiť urýchlene problémy Hrušovskej zdrže, eliminovať problém zvýšeného usadzovania plavenín s množstvom organickej hmoty a jej anacrobneho rozkladu na dne.
- 3.5. Nestavať VD Nagymaros, ktoré bolo plánované len ako vyrovnávacia zdrž pre špičkovú prevádzku VD Gabčíkovo.
- 3.6. Zabezpečiť účinnú ochranu vodných zdrojov a obecné všetkých podzemných vôd v našej najväčšej Chránenej vodohospodárskej oblasti Žitný ostrov a navrhutej CHVO Pravobrežná niva Dunaja (2. najväčšej zásobárne podzemných vôd).
- 3.7. Zabezpečiť čistenie všetkých komunálnych, priemyselných a poľnohospodárskych vôd, vytekajúcich do Dunaja a jeho prítokov.
- 3.8. Vyhlásiť a zabezpečiť ochranu navrhovaného Národného parku Podunajsko a všetkých jeho maloplošných chránených území, chránených, ohrozených a vzácných rastlín, živočíchov, geomorfologických a geologických tvarov a útvarov.
- 3.9. Uskutočniť ekologické aj ekonomické testovanie SVD grémiom nezávislých vedcov.
- 3.10. Umožniť diskusiu o všetkých otázkach, súvisiacich s výstavbou VD G.-N. medzi občanmi, projektantami, ochranármi, vedcami, aj zúčastnenými vládami.

Veríme, že pri realizácii, spoločným úsilím by sa odstránila podstatná časť negatív a tým by sa odstránili aj dôvody pre zaradenie SVD Gabčíkovo-Nagymaros medzi dvadsať najhorších vodohospodárskych projektov priehrad na svete a ako najhoršieho v Európe (podľa organizácie Medzinárodná riečna sieť). Aj v prípade pokračovania vo výstavbe SVD hrozí nebezpečenie, že po uvedení do prevádzky sa pod vplyvom obrovských strát postupne od prevádzky upustí - za mnohonásobne vyššiu cenu, než ešte teraz, keď sú možné úpravy.

4. Záver

Autori uvedených varovaní si vedia už dopredu predstaviť, že ich argumenty budú vyvrátené či "vyvrátené" podobne, ako boli vyvracané či "vyvracané" podobné argumenty doteraz :

bagatelizovaním významu ohrozených hodnôt,
bagatelizovaním negatívnych vplyvov a strát,

dokazovaním účinnosti protiopatrení a mnohonásobnej prevahy pozitív nad negatívami, argumentovaním, že už je neskoro, vyratúvaním počtu výskumných úloh a kapacít zapojených do prípravy a realizácie SVD, tvrdením, že aj v Rakúsku sú na Dunaji priehraďy spochybňovaním zámerov autorov a pod.

Preto v závere sme si na túto tému dovolili preventívne vyhlásenie, v snahe predísť zbytočným nedorozumeniam:

Význam všetkých ohrozených hodnôt je z hľadiska budúcnosti väčší, než si ktokoľvek z nás dokáže predstaviť a z roka na rok. pri väčšine hodnôt rastie (neraz nie aritmetickým, lež geometrickým radom).

Negatívne následky môžu byť v niektorých prípadoch menšie ako uvádzame, túto skutočnosť však vyvažuje jednak fakt, že skupina autorov má obmedzené možnosti postihnúť všetky straty a riziká, tak i matematicky zaručená pravdepodobnosť, že vplyvom synergizmu zmien v priestore a čase dôjde k výskytu ďalších, dnes prakticky nepredvídateľných negatív.

Súčasnými ekonomickými nástrojmi dokazovaná prevaha pozitív nad negatívami buduje na momentálnej ekonomickej nevyčísľiteľnosti časti ohrozených hodnôt, ako aj na schématickej aplikácii prekonaného hodnotového systému industriálnej éry.

I bez snahy parafrázovať okrídlený výrok, že nikdy nie je neskoro, považujeme za potrebné zdôrazniť, že mnohým stratám sa v súčasnom štádiu rozostavanosti dá predísť, v prípade zásadnej zmeny doterajších jednostranných prístupov a serióznym prehodnotením všetkých kritických pripomienok na interdisciplinárnej a medzinárodnej báze.

Počet výskumných úloh a kapacít s určitým špecifickým zameraním síce môže byť zárukou úspechu v špecifických sférach, ale nemôže suplovať skutočnú interdisciplinaritu, komplexnosť, optimalizačnú nadčasovú syntézu uskutočnenú v demokratickom tvorivom duchu vzájomnej rovnoprávnosti všetkých zúčastnených.

Holá skutočnosť, že aj v zahraničí sa na veľkých riekach postavili veľké vodné diela zamlčuje niekoľko závažných okolností: kedy a za akých podmienok, kompenzáciou čoho (viď napr. zmrazenie rakúskeho jadrového energetického programu), v akej kvalite, s akým rešpektovaním ekologických, estetických a ďalších požiadaviek, s akými investičnými prostriedkami, vynaloženými na predchádzanie či následnú elimináciu negatívnych následkov a pod. Okrem toho argumentácia tým, že keď v zahraničí sa mohli dopustiť v minulosti (a prípadne aj v prítomnosti) omylov, tak sa ich môžeme smelo dopúšťať aj my, je už vo svojej podstate neprijateľná.

A napokon spochybňovanie zámerov autorov bola, je a žiaľ neprestáva byť tou najpohodlnejšou cestou ako diskvalifikovať človeka či kolektív, ktorý chce "nevhodne" vstúpiť do diskusie. V tejto súvislosti nám ostáva len čestne prehlásiť, že predložený materiál sme vypracovali bez očakávania akýchkoľvek finančných, morálnych či prestížnych výhod, v mimopracovnom čase, s jediným motívom - urobiť zádušnosť svojmu svedomiu.

A ešte jedna poznámka na túto tému: autori, podobne ako viacerí ďalší jednotlivci či kolektívy, upozorňujú na vyššie uvedené skutočnosti nie prvý, ani nie desiaty raz, ale n-tý raz v priebehu posledných desiatich rokov (skôr vzhľadom na svoj vek pri najlepšej vôli nemohli).

Spracovala: Komisia pre ochranu a tvorbu
chránených území pri IV SZOPK
v Bratislave

Schválené na zasadnutí IV SZOPK 27.9.1980